

crkva u svijetu

PRILOZI

KNJIŽEVNI I IZDAVAČKI RAD S. MARIJE

Drago Šimundža

Među naše ugledne književnike i kulturne djelatnike u ovih posljednjih četrdesetak godina s pravom možemo ubrojiti katoličku redovnicu, pjesnikinju Anku Petričević, koju danas obično zovemo njezinim redovničkim imenom s. Marija. Značenje njezina djela i važnost duhovnog zalaganja potiču, u povodu četrdesetgodišnjeg rada, na kratki osvrt i priznanje, u stvaralaštvu i u izdavaštvu.

Rođena u imotskom kraju, u Lovreću, 2. siječnja 1930, s. Marija je proživjela svoje djetinjstvo i ratni vihor u svom rodnom mjestu. Školovala se u Lovreću, Križevcima, Splitu i Zagrebu. Godine 1955. diplomirala je na Filozofskom fakultetu u Zagrebu hrvatski jezik i književnost. Poslije će završiti i teološki studij: pripremit će se za široko područje kulturnog i duhovnog rada.

Pa ipak, životni put i osobnu sudbinu Lovrećanke Anke Petričević neće odrediti vrijeme i školovanje, nego njezine književne sklonosti i duhovno predanje: pjesničko poslanje i Božji zov u redovnički život. Prihvaćanjem tih dvaju poziva, ona je prihvatila svoje duhovno i literarno određenje.

S. Marija je ušla u našu književnost ranih pedesetih godina kao mlada studentica. *Književni Jadran* joj 1952. godine dodjeljuje prvu nagradu za poeziju. Tih godina surađuje u *Hrvatskom kolu* i *Krugovima*, a pjesme joj izlaze i u antologiji hrvatske mladenačke poezije *Četrdesetorica*. U njoj je progovorio njezin pjesnički talenat; ona mu se istinski predala.

Istodobno s tim pjesničkim predanjem rađa se u njoj polako i uvjerljivo kršćanski poziv redovnice. Negdje je duboko u duši nosila taj tihi zov i s vremenom ga je jasno spoznala. Borba je, naravno, bila neminovna: da li ostati u svijetu ili poći u redovnički stalež? Poslije kraćeg osluškivanja i dužeg razmišljanja, mlada će se pjesnikinja, kako običaje reći, predati Vječnoj Ljubavi.

Bio je to prijelomni momenat u njezinu životu. Godine 1955, po završetku studija i diplomskog ispita, moli upravu samostana sv. Klare u Splitu da je primi u jedan od najstrožih redova u Katoličkoj Crkvi, da bude redovnicar-klarisa. U samostan je ušla na Svijećnicu, 2. veljače 1956. Tada se uputila

putem Klarine kontemplacije. S ulaskom u stari splitski samostan promijenila je, po običaju, svoje krsno ime u redovničko i tako postala sestra Marija od Presvetog Srca.

S promjenom imena i načina života mijenja se ponešto i rad s. Marije. Postaje tiši i religiozniji: ali se ona ni u samostanu ne odriče svojih pjesničkih nadahnuća. I u samostanskoj je tišini nastavila svojim književnim radom. Štoviše, i proširila ga je. Uz iskreno predanje vjeri i molitvi, mlada će se redovnica tako razviti u plodnu stvarateljicu: lirsku pjesnikinju i proznu pripovjedača, dramskog pisca i asketsko-teološkog esejista kao i u poduzeta izdavača asketsko-mističnih djela. Na taj će način obogatiti svoj poziv i našu duhovnu baštinu, što će joj osigurati priznanje u crkvenim i društvenim krugovima.

KNJIŽEVNI RAD S. MARIJE

S. Marija je prije svega pjesnička duša. Pjesma joj je najvjerodostojnija iskaznica. S njom se je rodila i uporno je prati. Njezine pretenzije nisu ostale međutim samo na poetskom žanru. Članica Društva hrvatskih književnika, svestrano je književno djelatna. Uz pjesmu se posvetila esejistici i publicistici, proznim oblicima i teološkim raspravama, dramskoj umjetnosti i književnoj publicistici.

Među objavljenim djelima s. Marije najpoznatije su joj i najbrojnije pjesničke zbirke. Spomenimo barem neke: *Moj bijeli dan* (1962), *Nedopjevana pjesma* (1964), *U noći* (1970), *Magnificat* (1980), *Ave Maria* (1988), *Tužaljke* (1989) itd. Od dramskih radova navodimo: *Juriš na sinjsku tvrđavu* (1971) i *U sjažu križa* (1980); od proznih djela književnog i duhovnog nadahnuća: *Za bolji svijet* (1972), *Bog je Ljubav* (1976), *Samostan sv. Klare* (1979), *Dar života* (1985), *U svetištu duše* (1988) i *autobiografsku prozu Zeđa za Vječnom Ljubavi* (1990).

Ukupni broj izdanja s. Marije došeže brojku 32: 15 pjesničkih, 4 dramska i 13 proznih djela. Ima još 7—8 pripremljenih za tisak, od kojih su neka pod ugovorom za objavljivanje, tako da se njezin cjeloviti opus već danas penje do 40 knjiga i nekoliko desetaka stručnih rasprava i prikaza. Surađuje redovito u našim glasilima, časopisima i književnim izdanjima.

Što ćemo ukratko u ovom uglavnom informativnom prikazu reći o značenju i vrijednosti ovih radova?

Govoreći općenito o cjelini, možemo kazati da su vrlo slojeviti i raznoliki, po formi i po sadržaju, i — što svakako ovdje treba istaknuti — po svojoj stilskoj obradi i umjetničkom dosegu. Uz zanimljive i literarno vrlo uspješne sastave, ima dosta prigodne i didaktičko-poticajne literature i publicistike. Ukratko, što je sasvim prirodno, veliki je raspon sadržajnih i umjetničkih vrijednosti u ovom doista impozantnom opusu.

Pjesnička djela

Poezija je najvažniji žanr s. Marije, i po kakvoći i po količini, jer je autorica, kako rekosmo, po svojoj naravi lirska pjesnička duša. Poezija joj je intimno određenje i prirodno opredjeljenje. Toliko se s njim srasla, da joj gotovo sama po sebi teče. Zanimljivo je kako je i koliko je naša pjesnikinja u nju zaljubljena. Govor joj se, priznaje ona sa starim Ovidijem, spontano pretvara u stih i pjesmu. Zato vrlo lako pjeva i piše: vješto i sigurno gradi pjesmu. To je razlogom da je tako opsežna i plodna.

Prva, dakle, označnica poezije naše ugledne klarise jest njezina spontanost ili, točnije, naravnost i lakoća. Druga kvalifikacija koju treba naglasiti jest njezina iskonska osjećajnost. Osobna povezanost pjesnika s pjesmom značajna je vrednota svake poezije; naravno, u skladnom odnosu i mjeri, u suglasju s drugim sredstvima i nužnim vrijednostima. S. Marija spontano tka

iz svoje osobne potke i osnove, iz svog lirskog doživljaja, obojena naravnom i religioznom toplinom srca i duše. Vjerski je sentiment pri tome značajan, ali je naravni dublji. Osjeća se to na svim razinama, podjednako u stilskom određenju i pjesničkom doživljaju kao i u tematskom određenju i motivu.

U tom smislu se u pjesničkom nadahnuću s. Marije svaki motiv i svaka pjesma, što je svojstveno pravim pjesnicima, pretvara u njezin intimni svijet lirskog doživljaja. Blagost i tišina, u onim boljim ostvarenjima, daju im temeljni kolor, nježnost i ljepotu. Taj dojam još više pojačavaju intimistički tonovi predanja s elegičnim osjećajem žrtve i vlastitog izgaranja. Baš zato, zbog tog i takvog iskaza i doživljaja, iz svake pjesme progovara unutarnji svijet iskonskih nemira s neprekrivenom tajnom dodira naravi i milosti.

Produhovljenje je važan element poetskih inspiracija s. Marije, što čini da se njezine strepnje spontano pretaču u religiozni izraz, iako se u njemu stalno nazire izvorni supstrat prirodne osjećajnosti bića, protkan vlastitim odricanjem i čežnjom. U tom zajedničkom suglasju različitih vena naizmjenično se javljaju lirski tonovi i osobna predanja. U njima se uzajamno zgušnjavaju dubinski naboji i trenutni doživljaji, religiozna ponesenost i poetska elegičnost srca.

U toj blagoj predanosti pjesmi predmetna određenost motiva nema veće važnosti u poeziji s. Marije. Lirske je boje pretvaraju u sveobuhvatnost trenutka. Religiozni tonalitet i snažno doživljena osjećajnost toliko uzimaju maha, da im predmetnost i njezina motivika jednostavno izmiču. I pjesnikinja i čitatelj, zaokupljeni blagom tajnovitošću ili, bolje, univerzalnom spiritualnošću vječne Ljubavi, glavnim motivom nadahnuća s. Marije, redovito u uspješnijim pjesmama, više osjećaju mističnu atmosferu nego tematsku pozadinu. Jer, bilo da su u pitanju religiozni momenti, lirski vedrina ili rodoljubna poezija, uvijek su u prvom planu iskonski realiteti bića, u kozmičkom ozračju božanske ljubavi i zajedništva s Bogom. U tom obzorju molitveni zanos i mistični odnosi postaju općim okvirom u kojemu se spomenuta predmetnost gubi pred beskrajnom tajnom pjesničke i religiozne mistike.

Kao što smo već dali naslutiti, nisu sve pjesme s. Marije jednake; niti su sve tako poetski ponesene. Njezina prigodna poezija i dijelom ponovljene emocije nemaju dubljeg stvaralačkog zamaha, te zbog toga, čuvajući svoju predmetnost, gube ponešto od onoga o čemu smo upravo govorili. Međutim, onaj autentičniji dio inspiracija, na temelju kojih izričemo pozitivne ocjene, dosežu sam vrh našeg hrvatskog parnasa, posebno njegove religiozne lirike.

Jablan, Trska, Daj mi mir, Školjka, Tajna, Pjesma zarobljenoga, Jato, da spomenemo samo neke naslove, imaju sigurnu antologijsku vrijednost. S. Marija se s njima svrstava među naše najuglednije živuće pjesnike.

Ako bismo o stilu i stihu s. Marije htjeli nešto određenije reći, morali bismo ukratko ponoviti da je lirski intimna i produhovljena ponesena, ali isto tako vrlo spontana, naravna i bliska. Nadahnuća su joj kšćanski intonirana i jednako tako u svojim odjecima humano široka. U izričaju je dovoljno izvorna, osobna. Možda na mahove tipično svoja, čuvstveno mistična i mistično emotivna, opsjednuta stalnim predanjem Ljubavi. Stih joj je moderan, lirski zgusnut spiritualno određen i prozračan; iskaz jednostavan, pjesnički čist, sveden na bitnost i impresiju; poruke su joj poticajne i u svojoj mističnosti spontano refleksivne; doživljaji poetski intenzivni i emotivno rezonantni, djeluju tiho i u duši čitatelja bude lirski ugođaj. Ukratko, s. Marija u svojim boljim ostvarenjima uspješno tka niti svojih inspiracija, od uzajamne jeke životnih nemira i religioznih smiraja. U tome se može natjecati s našim uglednim stvarateljima.

Nekoliko primjera

Iako nam nije cilj da potanje obrazložimo iznesene ocjene i sudove, navest ćemo ovdje nekoliko stihova, u kojima će se bar djelomično vidjeti da je riječ o značajnoj pjesnikinji, koja ne samo piše već stvara.

Evo kako je, odlazeći u samostan, izrazila svoj tihi »zbogom« prijateljima:

Ako pođem...
ostavit ću vam cvjetove
i bit ću u svemu što volim.

Kad vas prene šum vjetra:
to ona dolazi,

i kad se zanjiše klasje:
to ona prolazi...

I ostavljam vam tišine:
naći ćete me kako se molim.

(*Epilog, Tužaljke*)

Jednostavnost riječi i nenametljiva produhovljenost cjeline daju ovim stihovima posebnu tajnovitost, draž i toplinu; odaju snagu autentičnog nadahnuća i izvorni kolorit lirične spiritualnosti s. Marije dok je još bila mlada pjesnikinja Anka Petričević. Prozračnost ovih poruka i zanoš riječi u meditativnom doživljaju stvarnosti nadahnuto zrače dubinskim suglasjima misli i srca.

U jednoj drugoj pjesmi, koja je ispjevana u samostanskom obzoru, u *Školjki*, vidjet ćemo jedan novi vid refleksije, gdje se svijest o pozivu pretvara u poetsko tkivo, u kojemu metaforična poredba uspješno i uvjerljivo preuzima poetski naboj i sadržajnu poruku samostanskog života:

Na dnu mora,
u tišini,
skrivena pogledu ljudskom,
ona stvara od bola svog
biser —
noć i dan.

I ne strahuje
od šuma valovlja
i prijetnje oluja
i smjer struja morskih nije joj znan.

Ona stvara biser...

I dok će on na površini
ko sunce mnogima sjati,
školjka će u dubini mora —
sama i neviđena —
umirati.

(*Školjka*)

Ova naizgled jednostavna »priča« nosi u sebi sve oznake intimističko-konotativne poezije. Ako ponovno podsjetimo da je u pitanju samostanski motiv, žrtva i predanje, onda pjesma o školjki, koja u svom bolu i umiranju stvara biser, poprma poetsku metaforu o jednom drugom svijetu i biseru, samosvladavanju i svakodnevnom umiranju sebi i svijetu iz ljubavi prema evanđeoskom pozivu.

Najčešća nadahnuća s. Marije izvire iz njezina redovničkog ili, bolje, vjerskog obzorja. Mnoge su joj pjesme i čitave zbirke zasnovane na bogoslovnoj pouci i svetopisamskoj inspiraciji. Tako je, na primjer, u jednom razdoblju osamdesetih godina pokušala prepjevati i prepjevala je u svom stihu marijanske molitvene himne *Zdravo Marijo, Veliča i Zdravo Kraljice* (*Magnificat*, 1980) kao i važne teološke istine i poruke: *Otkupiteljeva Ljubav* (1986) i *Apokalipsa* (1983). Poslužila se u njima klasičnom tehnikom, čvrstim strofama i vezanim stihom, meditativno-ritmičkim jedanaestercem:

Taj Večni Izvor — Bog što sve nam dade
Postade čovjek — da nas smrću spasi,
I On do kraja ljubiti nas znade;
Njegova ljubav Nebo — Zemlju krasi.

(*Apokalipsa, Pozdrav*)

U ovoj tehnici i jasnoj biblijskoj inspiraciji redaju se podugačke kitice i pjevanja. Uz jasnu pouku i dantevski ritam, bljesne u njima na mahove snažna misao i topla riječ, izvorno nadahnuće i poruka. No glavnina im je ipak određena primarnom teološkom orijentacijom, unaprijed zadanom tematikom. Možda je to razlogom da se usprkos skladnoj ritmici i rimi pjesnički efekat i previše troši u vanjskom instrumentariju i nametnutoj refleksiji. Prepoznatljivost građiva i narativnost tematike nameću svoje norme, pri čemu pjesnička kreacija tek djelomično dolazi do izražaja. Zbog toga, očito, u golemom opusu s. Marije, poglavito, kako rekoh, u onom dijelu koji je tematski ili prigodnjački inspiriran, uz tople prozračne stihove, ima dosta jednostavnog priznanja, prenaplašenog vjerskog sentimenta, ponovljenog izljeva ljubavi, didaktičkog stiha i bogoslovskog diskursa.

Dakako, ima u toj inspiraciji i vrlo skladnih i duboko doživljenih tonova. Najbolje su joj pjesme iz tog područja određene njezinim najsnažnijim instrumentarijem: spontanošću i tišinom, gdje se ne vidi zadana tema nego blago prelijevanje životnih realiteta u mističnom doživljaju Ljubavi. U tome je, u kratkom dahu, pravi majstor, nonšalantna i ponesena, kao da sniva vječnu čaroliju, u kojoj se intimni doživljaji raskošno skrivaju u prozirnoj mekoći stiha:

Pohiti sa mnom k novoj svjetlosti.
Bit ću lakša od snova...

Bit ću kao rosa jutarnja
što drhti na cvijetu

kao biserna suza u Tvojim zjenama.

(*Pohiti sa mnom*)

Iako je, dakle, kako je poznato, osnovno obzorje s. Marije u religioznoj meditaciji i predanju, ima u nje i mladenačkih sanja, u kojima iskonski čari poezije osvajaju kreativnom svježinom i maštovitošću. Riječ je o stihovima iz prve faze, dok još nije bila došla u samostan. Utjecaji hrvatske moderne, Matoša, Šimića i Ujevića, suvremene ritmike i apstrakcije sigurno su imali svoga udjela. Možda je *Jablan*, ponovno jedna sjajna metafora, najrječitiji primjer tihe a opet tako nabrekle mladenačke inspiracije, koja u blagom slikovitom izričaju otkriva dubinske sanje mlade pjesnikinje i njezinu prirodnu moć da intimnost pretvara u pjesmu, antologijskog sklada i ljepote:

Kad prolazim pokraj voda,
a jablana jutro njiše,
ja pomislim: to je dragi
za mnom mladom što uzdiše.

I prozborim tiho, tiše
da ne čuju one vode:
O jablane ti moj viti!

I htjela bi, al' ne mogu
Jablan zagrliti.

(*Jablan*)

Kao što se vidi, lirika je s. Marije suvremena, moderna, i po poeskim sredstvima i po izboru svojih motiva. Najobičnije slike i zgode poticaj su njezinim stihovima kao i uzvišeni motivi religioznih nadahnuća.

Ima još jedna važna vena na kojoj se napajala s. Marija, pa ćemo i nju ovdje spomenuti. Riječ je o narodnoj popjevci ili, bolje, tužaljka imotskog kraja, koje su i u nje ostavile traga, posebno u lovrečkim temama i obiteljskim sjećanjima iz djetinjstva. Autorica je u njima sačuvala narodnu elegičnu boju, melos naših brda i starih bugarštica, ali, što je također važno, i svoju individualnost, svojstvenu svom pjesničkom talentu.

Evo jedne takve jadikovke; bogata je tradicionalnim i novim motivima: u njoj se osjeća povijesna pozadina s rodoljubnim asocijacijama i univerzalni motiv majčinske ljubavi s našim ratnim i poratnim tjeskobama:

Majka moja suze lije,
Na ognjištu suze lije,
I u krilu čedo njiše,
Tuđe čedo, nerođeno...

Do nje katkad dopre jeka...
Zar to plaču,
Zar to mole
Njena djeca iz daleka...?

— »Gdje ste sada, djeco moja?
Što radite majci svojoj?
Jeste li se napatili?
Jeste li se umorili...?«

Moja mati vatru čuva,
Na ognjištu vatru čuva
I u noći osluškuje...

Plač je djece što ga čuje...

A to vjetar leden duva
Niz proplanke, kamen bije,

Leden vjetar kamen bije...
Majka moja suze lije,
Na ognjištu suze lije.

(*Tužaljka na ognjištu*)

Očito, u raznolikom oblikovanju svoje misli i riječi s. Marija najviše duguje svome kraju i svom duhovnom odgoju. Pa ipak, njezin joj je pjesnički talenat glavni kriterij ritma i ljepote. Ova tužaljka, npr., ima u sebi nešto starovinsko, a opet nešto tako mekano i blisko, što odiše elegičnim tonalitetom naše pjesnikinje. Ratni vihor i poratna zbivanja, napuštena ognjišta i gastarbajterske teme progovaraju ovdje majčinskom ljubavlju i slutnjom. Čitatelj će u njima prepoznati svoja sjećanja i dojmove. S. Marija ih samo svojim »naricanjem« budi.

Eto, to su samo neki primjeri iz bogate poetike s. Marije. Svi se slijevaju u jedinstvenu venu lirskih suglasja, kojom naša ugledna redovnica-klarisa već četiri desetljeća nadahnuto tka novu stranicu hrvatskog književnog stvaralaštva.

Prozni radovi

Osim za pjesmom i pjesničkim formama, s. Marija, kako smo napomenuli, rado poseže i za prozom, proznim vrstama, književnih i duhovno-teoloških sadržaja. Najčešće su to stručni eseji, religiozna razmišljanja ili tumačenja kršćanskog cređa, molitveni i asketsko-mistični prilozi.

Opsežan je i širok profil studija i osvrta ovoga kruga, prigodne, književne ili stručne provenijencije. Na prvom mjestu se ističu radnje o djelima koja su objavljena u *Symposionu*, biblioteci asketsko-mističnih izdanja, koju je pokrenula i vodi s. Marija. Redovito se u njima nalazi i njezin esej, u vidu predgovora ili pogovora, u kojem opširno analizira sadržaj i vrijednost dotičnog djela i pisca.

Uz te stručne osvrte i radnje ima ona i posebnih duhovnih razmišljanja, sintetičkih pogleda i cjelovitih djela o našem religioznom smislu i pozivu. U tom je nadahnuću objavila nekoliko izdanja: *Za bolji svijet* (1972), *Bog je Ljubav* (1976), *Dar života* (1985), *Marija Majka Ljubavi* (1988), *U svetištu*

duše (1988), *O otkupljenju i božanskom životu* (1989) i dr. Svi su ti zanimljivi radovi nadahnuti humanim sadržajima i literarno-lirskim bojama. Upućeni su širokom krugu čitateljstva; emotivno su pjesnički i kršćanski motivirani, različita sadržaja i vrijednosti. Povezuju ih stil i zanos istog usmjerenja, pri čemu se posebno ističu poetski naglašena vena i teološka pouka, da je Božja Ljubav smisao i određenje naše povijesti i eshatologije.

Od prozno-literarnih djela s. Marije najzamašnija je i istodobno najvrednija njezina autobiografska trilogija, neka vrsta romana-kronike, u tri opsežna dijela, pod zajedničkim naslovom *Žeđa za Vječnom Ljubavi*. Književni krug u Splitu izdao je godine 1990, pod navedenim naslovom, prvi dio, a u programu su istog izdavača i druga dva.

Djelo je opširno i slojevito. Riječ je s jedne strane o životu i redovničkom pozivu mlade pjesnikinje, Lovrećanke Anke Petričević, o njezinim intimnim težnjama i dilemama u susretu s Božjim pozivom i svojim opredjeljenjem za redovnički život, te s druge o romanesknoj impostaciji reminiscencija i autobiografskih zapisa, u kojima na svoj način progovaraju kronologija i kreacija, intima i društvena zbivanja.

U prvom objavljenom dijelu prikazane su dječje i mladenačke godine naše autorice, život u ratnom vohoru, u Lovreću, i poratne prilike, posebno razdoblje iz njezinih studentskih dana, s mnogim ekskursima i važnim naglascima na onodobna kulturna zbivanja, u kojima je i sama sudjelovala.

Djelo je, možemo i ovdje napomenuti, vrlo zanimljivo; čita se poput kakve reportaže, nadahnute lirskim intonacijama. Koliko je vremenski protežno, toliko je istodobno stilski i sadržajno reljefno i slojevito. Uključena je povijesna perspektiva i osobna introspektiva, stvarnosti i lirska doživljavanja. U prvi plan izbija središnja tema duhovnog zvanja i poziva, ali se u širokoj naraciji i lirskim asocijacijama susrećemo s drugim motivima, sa seoskom idilom, tragikom ratnog pustošenja i poslijeratnom gradskom sredinom, književnicima i studentskim kružocima.

Slično autobiografskim sastavima velikih pisaca, i ovdje se život odvija autentično u svom izvornom obliku, sa svim svojim spontanim zanosima i društvenim nemirima. Na taj je način mistika poziva literarno prikazana kako spontano djeluje ispod vanjske površine svakodnevnih briga i nadanja. Tako je tiho i polako postajala sigurnom svijesti mlade djevojke o utjecaju tajanstvenog Božjeg djelovanja u njezinoj duši, s kojim je osobno potihom surađivala, dok mu se nije potpuno predala.

Ovaj romaneskni životopis krije u sebi dubinsku religioznu pozadinu i suggestivnu književnu plastiku. Široko je koncipiran i raznoliko tkan: društveno-kronološki i intimističko-psihološki, literarno i dokumentarno, stvarno i mistično. Lirska poniranja u svijet osobnog bivanja i širih zbivanja daju mu poetsku kakvoću.

Dramska literatura s. Marije nije opsežna, a mogli bismo kazati da nije niti književno važna; nema značajnijih tema. Najčešće se radi o prigodnim sadržajima lirskog nadahnuća i izraza, bez jače inspiracije i dramske razrade motiva. S. Marija je po naravi pjesnikinja, stoga joj više odgovaraju intimni zapisi i poetski recitali negoli dramski sukobi i reljefna psihologija scene.

Slično bi se moglo zaključiti i o njezinim drugim proznim radovima, pa i o spomenutim duhovnim, teološkim i etičko-kulturološkim sastavima. I u njima, u pravilu, progovara pjesnička duša, lirična vena. Možda bi se, stoga, moglo pomalo uopćeno ustrvdi, što bi jedna potanja raščlamba uvjerljivije pokazala: lirski je naboj, uz plemenitu osjećajnost, dominantna odrednica s. Marije, pa i u njezinim stručnim i esejističkim radovima.

Još uvijek u naponu snage, iako krhka zdravlja, književnica i sadašnja poglavarica u drevnom samostanu sv. Klare u Splitu, iako je mnogo dala, još nije posustala i ne posustaje. Sigurno će još stvarati i u svom stvaralaštvu

obilovati novim postignućima. Vjerojatno će u ovom razdoblju zaokružiti svoje djelo i domete svog rada. U tom smislu nisu joj potrebni posebni savjeti, jer je dovoljno svjesna da je i u njezinu opusu, kao uostalom svakog književnika, važnija kakvoća nego količina, ljepota nego brojevi stihova i izdanja.

IZDAVAČKA DJELATNOST S. MARIJE

Samostani su u našoj hrvatskoj i, šire, općoj evropskoj i kršćanskoj kulturi imali važnu ulogu. I samostan svete Klare u Splitu bio je takav. Osobito u nekim svojim razdobljima. S. Marija je u ovom našem vremenu, nesklo- nu religioznim utjecajima na društvo i kulturu, uspjela vratiti povjerenje u redovničku karizmu i njezinu kulturnu ulogu; i to koliko svojim pjesničkim i stručnim djelima, toliko — što ovdje želimo naglasiti — svojom izdavačkom brigom i poduzetnošću, pokretanjem i vođenjem biblioteke asketsko- mističnih djela.

Naime, s. Marija je osjetila da nam nedostaje potrebnog poduzetništva i korisne promidžbe na užem području duhovne literature, asketsko-mističkom, koje je za crkvenu i nacionalnu kulturu, pa time i za opću obnovu i napredak i te kako značajno i važno. To ju je ponukalo da sa svojim suradnicima zamisli i ostvari »malo čudo«: pokrenula je biblioteku za tu vrstu duhovne literature, *Symposion*, u kojoj je od 1975. do 1991. izdala četrdeset knjiga, najvećim dijelom iz kršćanske klasične asketsko-mističke književnosti.

Iako će se, možda, na prvi mah činiti da to nije toliko značajno, ljudi koji su se time bavili i bave znadu što to sve znači i koliki je trud u to uložila s. Marija. S obzirom na prilike i uspjehe ovaj poduhvat kompletira njezin poziv i djelo, dajući joj ugledno mjesto u našem duhovnom i kulturnom stvaralaštvu i izdavaštvu.

Zanimljivo bi bilo posvjedočiti kako se i koliko se s. Marija posvetila ovom radu, kako je stvarala planove i pronalazila suradnike te posebno, koliko je truda uložila, u uvjetima u kojima živi, poštujući pravila Reda, u pronalaženju sredstava i raspačavanju izdanja. Samo ona zna koliko ju je sve to stajalo, i dok je lektorirala, i dok je korigirala, odnosno, dok je pripremala i organizirala *Symposion*, obavljala poslove i vršila različite službe. Jer, ne smijemo zaboraviti da je za izdavačku djelatnost potreban radni tim, koji je u *Symposionu* često tvorila ona sama.

Zahvaljujući sposobnosti i radu, uspjela je ispuniti važnu misiju, svoju i svog samostana, te tako pokloniti hrvatskoj kulturi niz mističnih djela uglednih kršćanskih autora.

Iako bi se svemu ovome moglo prići i s druge strane, te kritički raspravljati o manjem ili većem uspjehu, odnosno neminovnim propustima, držim da su, kad stvar promatramo u cjelini, važniji podaci nego osobna stajališta i njihova rasudba o jednom ili drugom (ne)uspjehu unutar tako složena i zahtjevna posla.

Sigurno je da će jedan i drugi vid i literarnog poziva i kulturnog zalaganja s. Marije, uostalom kao i svako njezino književno djelo, imati, što je razumljivo, svoj specifični valor, s više ili manje objektivnih vrednota i priznanja; ali će, vjerujem, promatrani u cjelini, u našoj književnosti i kulturi biti ne samo zapaženi i dostojno vrednovani, nego će u odgovarajućoj mjeri ostati trajnom sastojnicom naše religiozne i književne baštine.